

Н. Г. Майборода

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара***ОПИС ПРИРОДИ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО
ЯК КОМПОНЕНТ ЕТНОЛІНГВІСТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ**

Здійснена спроба мовностилістичного аналізу категорії «опис природи» як фрагменту етнолінгвістичної картини світу, розглянуто його семантичну структуру та функціональне навантаження у художніх творах Д. І. Яворницького.

Осуществлена попытка лингвостилистического анализа категории «описание природы» как фрагмента этнолингвистической картины мира, рассмотрена его семантическая структура и функциональная нагрузка в художественных произведениях Д. И. Яворницкого.

The attempt of linguostylistic analysis of the category «description of nature» as a fragment of ethnolinguistic picture of the world is carried out, its semantic structure and functional loading are examined in the artistic works by D. I. Yavornitskiy.

Невід'ємною частиною вивчення ідіостилю автора є аналіз «природного фону» його творів. Створюючи художній текст, письменник відбирає мовний матеріал залежно від поставлених завдань і власного світобачення, а також відповідно до обраного ним способу відображення дійсності. Пейзажна лірика, як зазначає С. Я. Єрмоленко, є «словесним поетичним образом української природи» і виявляє «різноманітність авторських індивідуальних стилів» [3, с. 11].

Будь-яка мова віддзеркалює у структурі й семантиці основні параметри світу, сприйняття людиною дійсності тощо. Оточуючий світ, природні об'єкти і явища завжди були частиною культурного світу людей. Природа з давніх-давен була об'єктом поклоніння, оспівування людиною, яка обожнювала природу, вивчала її особливості. Досвід мовців віддзеркалюється універсально у мовних картинах світу. Зачарованість природою, страх перед її силами семантизуються у значній за обсягом парадигмі мовних одиниць, які омовлюють людські спостереження.

У тому, як репрезентовані в мові фундаментальні понятійні категорії (час, простір, кількість, якість та ін.), виявляється її національна специфіка. У культурі кожного народу існують концепти, що можуть дати уявлення про всю культуру, подати найосновніші особливості етносу. В. І. Кононенко називає їх «визначальні слова-поняття» [5, с. 62–69], В. В. Жайворонок – «концепти історико-культурної свідомості народу» [2, с. 51–53], А. Вежбицька вводить поняття «ключові слова культури» [1], С. Я. Єрмоленко – «мовно-естетичні знаки національної культури», ознаками яких є «упізнаваність, відтворюваність, здатність продукувати трансформовані мовні форми, зберігаючи семантико-асоціативний стрижень слова, словосполучення, фрази» [4, с. 359].

«Опис природи» як мовностилістична категорія за композиційно-мовленнєвою організацією є можливою і достатньою одиницею художнього твору. У його функціонуванні відображаються й переплітаються явища лінгвістичного, екстралінгвістичного та стилістичного характеру, тому його можна вважати фрагментом мовної картини світу письменника. Цим і зумовлена актуальність нашого дослідження.

Описи природи у творах Д. І. Яворницького обмежені описом природних реалій України. Якщо письменник називає реалію, не характерну для описуваної міс-

цевості, то робить це із стилістичною метою і відповідно коментує: *«Дуби, кленки, сосни – велике диво у тій стороні»* [9, с. 310], *«...по всій Харківській губернії береза на велику дивовижу всім»* [9, с. 308].

Пейзажі Д. І. Яворницького інформативні, і це закономірно, тому що він – прибічник етнографічного напрямку в мистецтві. Письменник майстерно створює словесний поетичний образ української природи. Це переважно розгорнуті картини, які мають яскраво виражене емоційне забарвлення. Вони не лише зображують природу, а й допомагають письменникові звернутися до людських почуттів, саме тому автор досить часто залучає їх до глибоких екскурсів у свідомість і психологію персонажів. Характерною ознакою описів природи у Д. І. Яворницького є те, що у нього план природних реалій і план людської психології зображуються паралельно. Емоційний стан персонажа твору зображується в контексті відповідного опису природи. Наприклад, перше побачення Івася Краченка та Ориси Вітряківни в повісті *«Наша доля – Божа воля»* супроводжується поширеним описом літньої ночі, яку автор називає *«чудовою»*, *«Божою красою»*, створюючи цим позитивний емоційний фон. Опис насичений порівняннями (*«не ніч, а справжня божя краса»*, *«свистіла нічна птиця, неначе той сріблястий та дзвінкий дзвоничок»*), епітетами (*«струнки та високі тополі»*, *«тонкі гілочки»*, *«безмірне небо»*, *«блідолиций місяць»*, *«ясне проміння»*, *«зелене листя»*, *«росяні трави»*, *«пахучі квіти»*, *«чарівне, м'яке та таємне сяйво»*, *«чистий та довгий ставок»*), метафорами (*«розсвітилися зорі»*, *«піднявся місяць»*, *«неслись пісні соловейка»*, *«ніч давно вже поклала їх на ліжко і обхопила своїм солодким та міцним сном»*), лексемами із значенням кольору, запаху та звуку (*«тиша»*, *«спокій»*, *«замовляв»*, *«заговорював»*, *«шепотіли»*, *«блідолиций місяць»*, *«зелене листя»*, *«п'янки пахоці»*, *«пісні соловейка»*, *«чарівні співи»*, *«хававкав перепел»*, *«свистіла нічна птиця»*, *«відривчасто»*, *«голосно»*, *«звонко»*, *«дзвоничок»*, *«дзеленчить»*, *«розливається»*, *«неслись пісні»*, *«виліскував ставок»*, *«крукали, кумкали та брекекекали жаби»*, *«балакала своїм язиком пташка-сплюшка»*, *«гомонів пташок-пущик»*) [9, с. 392–393].

Коли ж автор описує, як закоханий хлопець чекає дівчину, а вона так і не приходить на побачення, пейзажні замальовки набувають іншої тональності: *«ніч була темна-претемна, і по садках скрізь гуляв вогкий вітер, такий що наганяє дощ»* [9, с. 401]. Наближення дощу в природі відповідає наближенню трагедії у творі. Коли Максим Вітряк ховає сина, *«холоднеча ... ріже в лице, так огнем і паить, так дух і займа, що аж дихати важко»* [9, с. 331].

Іноді психологічний стан персонажа й стан природи зображені контрастно. Головний герой роману *«За чужий гріх»* часто зазнавав образ від батька та матері. Заспокоєння він знаходив у природі. Тому в описах природи читаємо про *«тиху та спокійну ніч»*, *«сонну річку»*, *«надзвичайну тишу»*, *«Дніпро-Слауту»*, *«високе та далеке та таємниче небо з його блискучими та далекими та чарівними зорями»*, які допомагали хлопцеві забути про образи [9, с. 40–41].

Водночас письменник зображує природу як таке середовище, яке існує незалежно від людини, за своїми законами. Це вища гармонія, створена Богом (Д. І. Яворницький часто вживає емоційні вислови із словом «Бог» – *«Божя краса»* [9, с. 393], *«як за Божим днем йшла Божя ніч»* [9, с. 331], *«Боже великий, яка то була чудова ніч!»* [9, с. 393] та ін.), і людина не в змозі змінити світовий порядок: *«старе племено змінилось молодим поколінням, а природа, якою була, такою й зосталась»* [9, с. 387]. Помирає син Максима Вітряка – *«А мир, як був, так і зоставсь, і ніщо в ньому не перевернулось і не переставилось: як світило праведне сонце, і як за Божим днем йшла Божя ніч, а за ніччю наступав день, так воно й зосталось»* [9, с. 331].

Письменник утверджує ідею, що людина повинна жити у злагоді з природою і не намагатися змінювати її, хіба що берегти, доглядати та користуватись її дарами. Наприклад, Максим Вітряк («Наша доля – Божа воля») добре знає, які природні ознаки вказують на дощ, коли краще сіяти, щоб був гарний урожай, як домашні тварини передчувають наближення моровиці, як зберегти ниву від шкідників, як у жарке літо зберегти вологу в землі. Пасічник Андрій Горовик («За чужий гріх») за якимись особливими прикметами визначає «ніч, що ловити перепелів» [9, с. 78]. При цьому й сам процес полювання відбувається за певними правилами, яких герой суворо дотримується. Тому, коли невідомий птах з'являється зненацька і лякає Горовика, він розцінює це як знак і вирішує припинити полювання: «А Господи, Сусе Христе! Шабаш! Годі ловить! Це вже не перепел, а він [нечистий]!» [9, с. 80].

Пейзажі в художніх творах Д. І. Яворницького є важливим елементом для розкриття сюжету твору. Наприклад, у збірці оповідань «Поміж панами» письменник створив цілу галерею негативних персонажів, яких об'єднує спільна риса – недбале ставлення до природних скарбів, безгосподарність, яка призводить до спустошення й матеріального, і духовного. В описах природи зустрічаються лексеми, за допомогою яких створюються художні образи із негативним естетичним змістом: «страшенні баюри» [9, с. 427], «обдерті і обчухрані куці глоду» [9, с. 427], «черепиця, що пообростала колючками, кураєм та кропивою» [9, с. 428], «плавні, очерета, болота» [9, с. 445], «провалля» [9, с. 459]. Для того щоб підкреслити аномальність описаного стану природи, автор вживає лексему «пустиня», яка позначає реалію, не характерну для території України: «Двір у пана Цуцала – то велика і мертва пустиня» [9, с. 458], використовує заперечні форми: «ані прутика, ані квітки, ані хмариночки» [9, с. 459] та ін.

Опис природи у Д. І. Яворницького – це й своєрідна оцінка вчинку персонажа або описуваної події. Головний герой роману «За чужий гріх» Гриць Дурденко, доведений батьковими доріканнями та знущаннями до психічного зриву, у нестямі замахується на батька ножом. Хлопець утік з дому до Дніпра і сховався у печеру, де його застала страшна буря. Характеристика стану людини переноситься на явище природи. Страх, який пережила дитина, передається читачеві за допомогою опису бурі, у якому знаходимо лексеми на позначення природної стихії (*буря, блискавка, грім*), назви казкових істот (*мармуза, хава*), лексику з негативним емоційним забарвленням (*реготати, вирачатися, личина, баньки, лапища, хвостяка*). Основне смислове навантаження виражається дієсловами, які надають описові динамізму. Насиченість тексту предикатами створює в ньому особливу дієслівну семантику – семантику процесуальності і дії: *хмарки почали збиратись, грім почав погрюкувати, вітерець почав подихати, пронісся, дужчає, наближається, пробіг, ускочив, завив, Дніпро почорнів, заколивався, блискавиця блиснула, блисконула, освітила, грім розкотився, сова випурхнула, ударилась, сховалась, хлоп'я зірвалось, почуло, перехрестилось, спинилось, засіло, балка здригнулась, заколихалась, дерева завіхали, закрутились, застогнали, заскрипіли, почали слатись, шелестіти, махати, буря столгне, свище, виє, зустріла, крутонула, гуде, свистить, реве, дерево застогнало, звалилось* [9, с. 64–67]. Часте вживання дієслів є характерною рисою пейзажів Д. Яворницького.

У лексичній структурі тематичного поля «опис природи» виділяємо такі лексико-семантичні групи:

1) назви рослин, кущів, дерев, які часто подаються із постійними епітетами або означеннями із семантикою кольору: *верби, осоки, шовковиця, терен, осика, дуби, клени, берестки, берези, берізки, липи, акації, ясенки, тополі, біж-дерево, кучеряві вишеньки та темно-зелені черешні, сріблясті тополі, дрібнолисті верби, глід, хміль, дикий виноград, мох, водяна маківка, оситняг, реву, латаття, лепеха,*

часник водяний, заячі вушка, сокирки, заячий холодок, польовий горошок, вітка березка, волошки, пирій, курай, кропива, полин, лопушина, чебрець, лози, очерет, холодна м'ята, зелений любисток, душистий канупер, пахучі васильки, крокіс, дзін-дзівір, майорки, чорнобривці, висока рожка, маків цвіт, капуста, морква, буряк, квасоля, огірки, картопля. Автор вживає також родові позначення – трава, квітка – і лексеми, які позначають частину чогось цілого, – кора, гілочки, листячко, стволіна;

2) назви тварин, птахів: качка, гуска, індик, курка, поросля, худоба, коняка, корова, свині, заєць, шуліка, соловейко, сова, орел, орляка, сокіл, горобці, шпаки, соловейко, перепел, перепілочка, нічна птиця – лелека, пташка-сплюшка, очеретянка, соловей, жайворонок, бугай. Назви деяких птахів Д. І. Яворницький подає у складі словосполучень із дієсловами, які позначають особливості пташиного співу: турчать горлиці, скрекочуть сороки, вибивають носами довбачі-жовни. Звертає на себе увагу велика кількість народних назв голубів: буркун, дикий, турман, рябий, попелястий, зозулястий, чубатий;

3) лексеми на позначення місцевості, особливостей рельєфу: болото, баяра, плавні, озеро, лиман, степ, луг, сад, ліс, ставок, кряж, провалля, скелі, левада, струмок, острови, узгір'я, вибалок, джерело, поле, огорог, долина, балка, левада;

4) назви природних реалій: повітря, небо, хмара, місяць, зорі, річка, вода, джерело, сонце, промені, камінь;

5) назви пори року, часових проміжків: весна, літо, зима, осінь, доба, день, ніч, ранок. Д. І. Яворницький також уживає образні вислови, які містять семи, що співвідносяться з певними часовими відрізками: «пізня осіння доба» [9, с. 336], «Літом Петро уже вп'ять десь там між німцями, жидами, циганами, греками та вірменами, а на Покрову він з'являється додому» [9, с. 359], «Уже й північ пройшла, уже й розвиднятись почало» [9, с. 401], «сонечко тільки-тільки що виткнулось із-за горки» [9, с. 404], «Були розигри весни, близько травня місяця» [9, с. 59], «уже туди геть-геть, к світанню» [9, с. 67], «тільки тоді, як зовсім розвиднилось» [9, с. 67], «сонечко уже геть-геть підбилось вгору» [9, с. 67], «рання доба молоді весни» [9, с. 178], «літня пекуча пора» [9, с. 178], «почались холодні осінні дощі» [9, с. 229];

6) назви явищ природи: дощ, буря, блискавиця, грім, приморозки, повіддя, сніг, мороз, наморозь, суховій, холоднеча, стужа, туман.

Лексика описів природи у творах Д.І. Яворницького здебільшого є предметно-номінативною. Збільшення функціонально-образного навантаження пейзажів відбувається за рахунок вживання таких мовностилістичних фігур:

– метафор: «впала суніцівська межа» [9, с. 381], «північ пройшла», «стояла тиша», «дерева потомились» [9, с. 41], «млин підняв одно крило» [9, с. 78];

– епітетів, серед яких багато постійних: широке та темне поле, безмірний і безоглядний лан, глибока та крута балка, стрункі та високі тополі, безмірне небо, ясні зорі, блідолиций місяць, пишні квіти, нічна роса, п'янки пахоці, чарівні співи та ін. Характерною ознакою ідіостилю Д. І. Яворницького є явище нанизування означень: «високе та далеке та тасмниче небо», «блискучі та далекі та чарівні зорі» [9, с. 41], «в повітрі, тихому, чистому та далекому» [9, с. 59], «степ розвився рясними, запашими та веселими квітами» [9, с. 59];

– використання гіперонімів та гіпонімів для позначення родово-видових відношень або частини від цілого: «так тебе і обгорне з усіх боків усяке зілля і усяка квіточина. Тут тобі водяна маківка, оситняг, ребус, латаття з біло-жовтими квітами...» [9, с. 59], «кущ холодної руті-м'янти, гілочка божого дерева, листочок любистку» [9, с. 388];

– порівнянь: «джерело чистої, як скло, і холодної, як крига, води» [9, с. 308], «тонкі та довгі, як батоги, гілочки» [9, с. 309], «невеличкий з чистою, як слізочка,

водою струмочок» [9, с. 374], «вибивають носами, неначе ковалі залізними молотками, довбачі-жовни» [9, с. 374], «шпаки, неначе та хмара, так і обліпили усю вербу» [9, с. 374], «та так крилами махає, наче той вітряк на вітрі» [9, с. 377], «зорі, неначе ті гіскорки» [9, с. 381], «блищав та обливався, неначе кришталь на світлі, широкий та довгий ставок» [9, с. 264];

– персоніфікація: «Дніпро вів тиху розмову з крутими берегами» [9, с. 104], «степ давно уже одягся густою травою» [9, с. 59], «тільки могутні та віковічні дуби стояли твердо на місці і сміливо суперечились з бурею» [9, с. 65]. Природні явища розглядаються як живі істоти, люди. Вони розмовляють, функціонують, подаються як герої ситуації. Персоніфікація, як вважають автори статті «Концептуальний підхід до структурних одиниць текстів: контрастивні аспекти» С. О. Швачко, І. К. Кобякова, Т. О. Анохіна, є третім етапом концептуалізації природних явищ. «На першому витку когніції людина, пізнаючи навколишній світ, називає об'єкти, на другому – людина у своєму омовленні порівнює себе з природою, на третьому – природі надаються риси живої істоти, людини» [11]. У художніх творах Д. Яворницького не тільки природа порівнюється з людиною, а й навпаки: «Чи не так ото і доля чоловіка, що блисне, блисне, та й згасне; що вирне, вирне на світ, та й знов сховається у млі...», «Чи не єсть же то доля одинокого та безталанного чоловіка, що стоїть серед широкого світового шляху в тяжкій та сумній роздумі» [9, с. 105];

– поєднання предметно-номінативної наочності з кольорами, запахами, тактильними й акустичними виражальними засобами. Колір, світло, запах, звук передаються автором за допомогою прикметників-кольоративів («золоте сонечко» [9, с. 389] «темно-зелені черешні» [9, с. 388], «блідолиций місяць, ясне проміння, зелене листя» [9, с. 393]), шляхом використання слів, які асоціативно співвідносяться з кольором, світлом, звуком («сонце радіє тому, як то гарно і як то чепурно умилась та прибралась після дощу і вся травиця, і всі квіти, і все птаство-пернаство» [9, с. 74], «сонечко замиготіло своїми веселими та тремтячими променями» [9, с. 25], «чудові пісні соловейка», «спокій, тиша» [9, с. 393], «росяні трави, пахучі квіти» [9, с. 393], «Якось-то випала чудова ніч, м'ягка, тепла, спокійна, ароматична» [9, с. 293]), використання звуконаслідувальних слів («очеретянки коло озера тільки: чук! чук! чук! кирр!», «деркачі по траві тільки: дир! дир! дир! дир! дир! дир!», «А жайворонки? Кульом додому! кульом додому!» [9, с. 59]).

Географічні назви, назви тварин, дерев, явищ природи, космічні символи, символи довкілля українські мовознавці, зокрема М. П. Кочерган [7, с. 39–42], В. І. Кононенко [6], зараховують до українських вербальних символів. В описах природи, створених Д. І. Яворницьким, функціонує значна кількість лексем, які виступають етносимволами і яскраво представляють і національну, й індивідуальну мовну картину світу. Це, зокрема, Дніпро, земля, місяць, небо, вітер, ніч, степ, тополя, верба.

Тополі ростуть на всій території України, і наявність їх в описі підкреслює національну своєрідність пейзажу. У таких контекстах лексема тополя містить максимальну частину поняттєвого значення і мінімум символічного забарвлення («Божя краса, спокій, тиша, струнки та високі тополі» [9, с. 393]. В деяких описах з'являється символічне значення «струнка дівчина». Перенесення відбулося на основі схожості в зовнішньому вигляді, спільним підґрунтям стала сема «стрункість» («...стан у неї був тонкий та рівнесенький, неначе та молода тополя» [9, с. 367].

Верба зустрічається в тих описах місцевості, де є вода («розляглись, скільки око сягало, широкі та зелені та густі плавні з вербами, осоками, шовковицями» [9, с. 427], «таких розкішних верб рідко де й пошукать» [9, с. 27]). Це дерево росте

тільки у водянистій місцевості. Вологолюбність була однією з причин шанування верби.

Вітер виступає символом єднання минулого й теперішнього, символізація відбувається шляхом надання вітру людських рис – уміння говорити: *«вільно гуляє буйнесенький, що нишком гомонить з могилами про давні гучні часи великого козацького руху»* [9, с. 387], *«Люблю я слухать вітра, що стиха повіває»* [8, с. 15].

Пісня – символ єднання людини з природою, прояв гармонії: *«Лікар ... не одрізняв себе ні од лісу, ні од води, ні од трав, ні од повітря. Він чув їх подих, він розумів їх гомін, він чув їх співи і сам одкликався до них широкою, вільною і могутньою піснею»* [9, с. 281].

У багатьох описах природи Д. І. Яворницького є річка Дніпро. Це не тільки вказівка на географічні особливості описуваної місцевості, це символ героїчного минулого українського народу, *«священна й заповітна для запорожців ріка»* [10, с. 26.]. Лексема «Дніпро» вживається в контексті разом із лексемами «степ», «пісня», «верба», «плавні»: *«Перед очима Діброви ліворуч розкинувся рівний і безкрайний степ, а праворуч розляглись, скільки око сягало, широкі та зелені та густі плавні з високими та могутчими та гіллястими в них деревами – вербами, осоками, шовковицями – і посеред плавнів викинулась синя-пресиня і наче покручена стежка Дніпра»* [9, с. 427], *«Але ось та пісня в останній раз і з особливою силою пронеслась по вільному степу, пробігла по густих плавнях, розлилась по широкому Дніпру»* [9, с. 25]. Завдяки такому вживанню створюється стереотипний образ природи даної місцевості.

Особлива увага письменника зосереджена на описах ночі. У Д. Яворницького день – це фон, на якому зображуються дії, вчинки персонажів, ніч – пора, коли герої думають, переживають. Це надає пейзажам психологізму, а також допомагає зобразити такі зорово-звукові образи-реалії української природи, яких немає вдень: *безмірне небо, ясні зорі, блідолиций місяць, нічна роса, пісні соловейка, сонна річка, сіра мла, спалена трава, нагріта земля.*

Опис природи є фоном, на якому автор зображує свої почуття любові й захоплення рідною землею, історичним минулим свого народу, зокрема часами козацтва. Захопленість козацтвом простежується і в прозових, і в поетичних творах Д. І. Яворницького. Для його індивідуальної мовної картини світу характерний жаль за козацьким минулим. Сторінки історії, образ України письменник описує, порівнюючи їх з природними стихіями: *«Уся Україна, мов та силенна хвиля у бурхливу годину на безкраєму морю, заколихалась великою хвилею і, хлюпнувши геть далеко через свій берег, грізно, як та блискача блискавиця, свіркнула страшним мечем на всі чотири сторони світа»* [9, с. 386], *«Низове козацтво, як та летюча комета, пронеслось по всій широкій Україні»* [9, с. 386].

Отже, в описах природи поєднано описи як макросвіту – об'єктів, явищ природи і місцевості, – так і мікросвіту людини – емоційного стану персонажа та авторського ідіолекту. Пейзаж у Д. Яворницького – це не лише елемент естетико-художнього відображення письменником дійсності, а й складне, багатопланове явище із соціокультурними і прагматичними ознаками. Багатоаспектність його представлена активізацією різних лексико-тематичних одиниць, розмаїттям образних засобів, які в процесі мовної реалізації виявляють індивідуально-авторський світогляд, актуалізують концептосферу авторської свідомості, формують мовну картину світу.

Бібліографічні посилання

1. **Вежбицкая А.** Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая ; пер. с англ. А. Д. Шмелёва. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
2. **Жайворонок В. В.** Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення / В. В. Жайворонок // Культура народів Причорномор'я. – № 32. – 2002. – С. 51–53.
3. **Єрмоленко С. Я.** Мовно-естетичні знаки культури в історії літературної мови / С. Я. Єрмоленко // Мовознавство. – 2007. – № 4–5. – С. 3–12.
4. **Єрмоленко С.** Нариси української словесності (стилістика та культура мови) / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
5. **Кононенко В. І.** Мова і народна культура / В. І. Кононенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 62–69.
6. **Кононенко В. І.** Символи української мови / В. І. Кононенко. – Івано-Франківськ, 1996. – 270 с.
7. **Кочерган М. П.** Національні семантичні асоціації та символи в контексті міжкультурної комунікації / М. П. Кочерган // Науковий вісник каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. – 2000. – Вип. 3А. – С. 39–42.
8. **Яворницький Дмитро.** Вечірні зорі : вірші / Дмитро Яворницький. – Екатеринослав. – 1910. – 112 с.
9. **Яворницький Д. І.** За чужий гріх : роман, повість, малюнки з життя / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Січ, 2006. – 600 с.
10. **Яворницький Д. І.** Історія запорізьких козаків / Д. І. Яворницький.. – Львів : «Світ», 1990. – Т. 1. – С. 26.
11. **Швачко С. О.** Концептуальний підхід до структурних одиниць текстів : контрастивні аспекти / С. О. Швачко, І. К. Кобякова, Т. О. Анохіна. – Режим доступу : [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/2\(107\)/33_shvach.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2007/2(107)/33_shvach.pdf).

Надійшла до редколегії 05.05.08

УДК 811.161.1'373.611

А. В. Мамрак, П. А. Ищук

Национальный горный университет (Днепропетровск)

МНОЖЕСТВО СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ТЕХНОЛОГИЯ ИХ ВИЗУАЛИЗАЦИИ В ЭЛЕКТРОННОМ СЛОВАРЕ-ТЕЗАУРУСЕ

Присвячується питанню можливостей візуалізації словотвірних системних відношень в електронному словнику-тезаурусу шляхом використання графічної складової аплікативної граматики.

Посвящается вопросу о возможностях визуализации словообразовательных системных отношений в электронном словаре-тезаурусе путем использования графической составляющей аплікативной грамматики.

The question of possibilities of visualization of word-formation system relations in the electronic dictionary-thesaurus by the use of graphic constituent of applied grammar is dealt with.

В последние десятилетия параллельно создавалось два различных типа естественно-языковых словарей [8] – лексикографические издания в печатной форме, удовлетворяющие справочным потребностям читателей, и словари в электронной форме, в основном рассчитанные на автоматическую обработку текстов.

© Мамрак А. В., Ищук П. А., 2008